

UDC (УДК) 347.922.3

Навроцька Віра Вячеславівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ
(Львів, Україна)
e-mail: superviranavr@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-3407-7984

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗГЛЯДУ ТА ВИРІШЕННЯ З'ЄДНАНОГО ПОЗОВУ

Анотація. Проаналізовано проблемні питання розгляду та вирішення у кримінальному провадженні цивільного (з'єданого) позову. Зауважено на переваги й обговорено проблеми з'єданого позову, висловлено міркування про доцільність нової редакції відповідних положень Кримінального процесуального кодексу України, що стосуються суб'єктів цивільного позову.

Ключові поняття: цивільний позивач; цивільний відповідач; особа, яка несе відповідальність у зв'язку з заявленим цивільним позовом; моральна шкода.

Navrotska Vira,

PhD (Law), Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Criminal and Legal Disciplines,
Lviv State University of Internal Affairs
(Lviv, Ukraine)
e-mail: superviranavr@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-3407-7984

PROBLEMATIC ISSUES OF CONSIDERATION AND SOLVING OF THE JOINED CLAIM

Abstract. The problematic issues of consideration and solving of a civil (joint) claim in criminal proceedings are analyzed. Attention is drawn to the advantages and problems of the joint claim are discussed, opinions on the expediency of a new version of the relevant provisions of the CPC of Ukraine concerning the subjects of civil claim and the final moment of filing claims are expressed.

Attention is drawn to the divergence between the provisions of Part 1 of Article 61 of the CPC of Ukraine, which states that a legal entity may become a civil plaintiff if damage is caused to its property by the act prohibited by criminal law and the provisions of Part 1 of Art. 128 of this Code, under which legal entity (along with a person) has the right to claim for compensation of moral damage (damage to his business reputation). It is proved that the priority is given to the provisions of Part 1 of Article 61 of the CPC of Ukraine under the current legal regulation.

The ambiguity of the legislator's approach to the type of socially dangerous act, the harm of which gives the right to file a civil claim is emphasized. It is argued that in the case of a conflict between the provisions of Part 1 of Article 61 of the CPC of Ukraine and Part 1 of Article 62 (as well as Part 1 of Article 128) of this Code, preference should be given to the provisions of Part 1 of Article 61 of the CPC, under which the basis for filing a civil claim in criminal proceedings is the damage caused by any socially dangerous act (including one committed by a child who has not reached the age of criminal responsibility) as one that broadly regulates the analyzed social relations and is more advantageous for the interests of the victim.

Key concepts: civil plaintiff, civil defendant, person liable with the filed civil claim, moral damage.

DOI 10.32518/2617-4162-2021-4-102-108

Вступ

Одним із способів захисту прав особи, котрій кримінальним правопорушенням або іншим

суспільно небезпечним діянням було завдано шкоди, є інститут цивільного (з'єданого) позову. В юридичній літературі проблема вдо-

сконалення інституту відшкодування шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням, вирішується неоднозначно. Існує думка, згідно з якою інститут цивільного позову не повинен застосовуватися у кримінальному судочинстві як елемент, що нехарактерний його публічній природі. Однак значно більше вчених висловлюються за його збереження та ширшу сферу застосування.

Сучасна українська держава, проголошуючи себе (згідно з Конституцією) демократичною та правовою, визнає права і свободи людини й громадянина найвищою цінністю, а також гарантує їх дотримання та захист. Не випадково одним із завдань кримінального судочинства проголошено захист прав та законних інтересів фізичних, юридичних осіб, а також інтересів держави (ст. 2 КПК України).

Конституція України покладає на державу обов'язок з забезпечення відшкодування шкоди фізичним та юридичним особам – постраждалим від кримінальних правопорушень та інших суспільно небезпечних діянь. Одним із засобів реалізації зазначеної норми є кримінально-процесуальний інститут цивільного (з'єднаного) позову, що спрямований на виконання завдань кримінального судочинства шляхом відшкодування цивільному позивачу майнової шкоди та (чи) компенсації моральної шкоди, завданої кримінальним правопорушенням чи іншим суспільно небезпечним діянням.

Необхідність аналізу оптимальності й ефективності застосування інституту цивільного позову, вивчення пов'язаного з ним можливого вдосконалення механізму правового регулювання відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням та іншим суспільно небезпечним діянням у кримінальному процесі, не викликає сумнівів і доводить актуальність дослідження відповідних проблем.

Цивільний позов як засіб захисту порушених прав викликає зацікавлення не лише правознавців, а й учених-юристів, з-поміж яких варто виокремити Д. К. Бокова, В. В. Дубровіна, Д. В. Калініченка, А. М. Карімова, К. Б. Куватпекова, О. А. Лейбу, Н. О. Нікурадзе, В. В. Печерського, М. Р. Самітова, Ж. В. Самойлова, Т. А. Славгородських, Т. Е. Сушину, І. А. Тітка.

Ще корифеєм галузевої науки – А. Ф. Коні, мовлячи про особливості аналізованого інституту, зауважував, що з'єднаний позов є одним із найбільш суперечливих і водночас найменш розроблених частин кримінального процесу. Цей вислів не втратив актуальності. Ще й досі дослідження, присвячені цивільному позову, не завершені та є актуальними з огляду на нове кримінальне процесуальне законодавство. Доводиться констатувати, що чимало питань

у цій сфері вітчизняним законодавцем урегульовано настільки суперечливо та недбало з погляду юридичної техніки, що у них іноді складно розібратися не лише пересічним працівникам органів, що ведуть кримінальний процес, а й «вузьким» фахівцям. А тому «різнобоям» у правозастосуванні при розгляді та вирішенні з'єднаного позову нікого не здивуєш.

Метою статті є вирішення найбільш важливих та актуальних, на мою думку, проблем аналізованого правового інституту – питань про переваги пред'явлення позовних вимог у порядку кримінального судочинства та про суб'єкти цивільного позову.

1. Переваги пред'явлення позовних вимог у порядку кримінального судочинства

Особа, якій завдана шкода внаслідок учинення кримінального правопорушення чи іншого суспільно небезпечного діяння, має альтернативні можливості відстояти порушені права: 1) або шляхом подачі позову в порядку цивільного судочинства, 2) або ж пред'явивши позовні вимоги до суду «кримінального».

Пред'явлення позовних вимог у порядку кримінального судочинства має низку переваг:

1) якщо у цивільному процесі діє правило, згідно з яким кожна особа повинна довести обставини, на які вона посилається як на підставу заявлених вимог чи заперечень (тобто позивач зобов'язаний довести факт заподіяння шкоди, її розмір, характер, вину заподіювача шкоди й інші обставини, що мають правове значення), то у кримінальному судочинстві тягар доказування цих обставин, виявлення осіб, котрі відповідатимуть за заподіяння шкоди, покладено на працівників органів, що ведуть кримінальний процес; постраждалий ж (якщо забажає) може надавати їм посильну допомогу в цьому;

2) постраждалому від кримінально-протиправних діянь нема потреби повторно брати участь у судовому розгляді, а відтак спільний розгляд кримінального провадження та позовних вимог економить час, зусилля та й зрештою нерви постраждалого;

3) свідки, експерти, перекладачі звільнені від повторних викликів до суду;

4) неявка цивільного відповідача (чи його представника) в судове засідання не є підставою для відкладення розгляду цивільного (з'єднаного) позову в кримінальному судочинстві;

5) при пред'явленні цивільного позову (про відшкодування будь-якого виду шкоди) судовий збір не сплачується.

Щодо останньої із наведених переваг пред'явлення позовних вимог в порядку кримінального судочинства хотіла б зауважити на

наступне. Аналіз практики (на жаль, непоодинокі і такої, що не ґрунтується на чинному законодавстві) свідчить про те, що судді іноді залишають цивільні позови про відшкодування моральної шкоди без руху, надаючи потерпілому строк (у п'ять днів) для сплати ним судового збору. Причому таке рішення (про залишення позовів без руху) в разі одночасного пред'явлення вимоги про відшкодування і майнової, і моральної шкоди, окремими суддями приймається лише в частині позовних вимог про стягнення моральної шкоди, іншими ж їх колегами – щодо позовних вимог про відшкодування і моральної, і майнової шкоди.

Водночас прибічники такого підходу посиляються на положення: а) чч. 1 та 2 ст. 133 ЦПК України (відповідно до якого до складу судових витрат включаються судовий збір і витрати, що пов'язані із розглядом справи; б) та п. 6 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір» (де йдеться про те, що у справах про відшкодування матеріальних (! – В.Н.) збитків, завданих унаслідок вчинення кримінального правопорушення) позивач не сплачує судовий збір [1, 2, 3, 4].

Слід повністю погодитися з О. А. Лейбою у тому, що в кримінальному провадженні сплата судового збору є неприйнятною, що таке явище суперечить завданням кримінального судочинства. Дослідниця справедливо вказує, що обов'язком держави є захист особи від кримінально-протиправних діянь. Саме тому витрати, що пов'язані із відновленням прав, на які було здійснено посягання внаслідок учинення кримінального правопорушення (чи іншого суспільно небезпечного діяння), має нести все-таки держава, а не постраждалий [5, с. 99–101].

Згідно з положеннями ч. 5 ст. 128 КПК України, застосування норм ЦПК України можливе лише тоді, коли процесуальні відносини, які виникають у зв'язку із з'єднаним позовом, у КПК не вирішені. Але питання процесуальних витрат нормами КПК 2012 р. все-таки врегульоване. Так, у ст. 118 цього Кодексу міститься вичерпний перелік процесуальних витрат, котрий складається із: а) витрат на правову допомогу; б) витрат, що пов'язані із прибуттям до органів, які ведуть кримінальний процес; в) витрат, що пов'язані із залученням свідків, потерпілих, спеціалістів, перекладачів, експертів; г) витрат, що пов'язані із зберіганням й пересиланням речей та документів. Оскільки судовий збір не належить до процесуальних витрат відповідно до чинного КПК, то суди й не можуть вимагати його сплати за розгляд цивільного позову про відшкодування моральної (немайнової) шкоди під час кримінального

провадження. Обстоюваний мною підхід із цього питання демонструє і Верховний Суд [6].

Для уникнення суперечностей у тлумаченні відповідних положень О. А. Лейба пропонує доповнити ст. 61 КПК України таким положенням: «Цивільний позивач звільняється від сплати судового збору» [5, с. 101]. Загалом із наведеним підходом дослідниці та її аргументами я згодна. Зауваження викликає хіба твердження про звільнення від сплати судового збору лише цивільного позивача. Не виключено, що з метою відстоювання інтересів особи, яка самостійно цього зробити не може (внаслідок неповноліття, похилого віку, неналежного стану здоров'я тощо), цивільний позов буде пред'явлено не нею самою, а її законним представником чи прокурором. Звісно ж, у цьому випадку цивільним позивачем є не останні (як про це іноді стверджується в юридичній літературі) [7, с. 264–265], а особа, з метою захисту прав якої й було пред'явлено позов, адже саме вона має матеріальний інтерес, саме вона є стороною у деліктному зобов'язанні [8, с. 51; 9, с. 166; 10, с. 88]. Тому, вочевидь, від сплати судового збору повинна бути звільнена будь-яка особа, уповноважена пред'являти позовні вимоги (а не лише цивільний позивач). Більш виправданим видається підхід, відображений у ст. 196 Модельного КПК для держав-учасниць СНД, згідно з яким «цивільний позов, пред'явлений у кримінальному судочинстві, звільняється від обкладення державним митом» [11].

З огляду на це пропоную доповнити статтю 61 КПК України ч. 4 такого змісту:

«У разі пред'явлення цивільного позову судовий збір не сплачується».

Окрім того, аналіз положень п. 6 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір» зумовлює висновок, що під час розгляду справи у всіх судових інстанціях від сплати судового збору звільняються лише позивачі у справах про відшкодування матеріальних збитків, що були завдані внаслідок учинення кримінального правопорушення. Такий підхід законодавця до необхідності сплати судового збору при пред'явленні позову для відшкодування збитків, завданих унаслідок вчинення іншого суспільно небезпечного діяння (суспільно небезпечного діяння неосудного чи неповнолітнього, котрий не досягнув віку, з якого настає кримінальна відповідальність) для мене незрозумілий. Його я можу пояснити лише неухважністю та недбалістю при конструюванні відповідних норм.

З огляду на це запропонована мною редакція п. 6 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір» має мати такий вигляд:

«б) позивачі – у провадженнях про відшкодування матеріальних збитків, завданих внас-

лідок вчинення кримінального правопорушення чи іншого суспільно небезпечного діяння».

2. Юридична особа як цивільний позивач у кримінальному провадженні

Цивільними позивачами у кримінальному провадженні (згідно з положеннями ч. 1 ст. 61 КПК України) можуть бути: а) *фізична особа*, котрій кримінальним правопорушенням або ж іншим суспільно небезпечним діянням заподіяно *майнової та/чи моральної* шкоди (та яка у передбаченому КПК порядку пред'явила цивільний позов); б) *юридична особа*, котрій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано *майнової шкоди* (та котра у передбаченому КПК порядку, пред'явила позовні вимоги).

Отож із вищенаведеного положення слід зробити висновок, що юридичну особу може бути визнано цивільним позивачем лише тоді, коли діянням, забороненим КК України, їй завдано виключно майнової шкоди, адже там не йдеться про те, що юридична особа вправі звертатися з позовними вимогами про відшкодування немайнової шкоди (зокрема, шкоди, завданої їй ділової репутації).

Водночас у ч. 1 ст. 128 КПК зазначено, що: «*особа*» (і не конкретизовано, яка саме особа – фізична або юридична; а, отже, і та, і інша – В. Н.), якій кримінальним правопорушенням завдано *майнової та/або моральної шкоди*, вправі під час кримінального провадження до початку судового розгляду пред'явити цивільний позов.

Насамперед потрібно з'ясувати: а чи можливе заподіяння моральної шкоди юридичній особі? Законодавець вважає, що може. Так, у відповідних положеннях ЦК України (п. 4 ч. 2 ст. 23 цього Кодексу) він прямо вказує, що моральна шкода може полягати у приниженні ділової репутації і фізичної, і юридичної особи [12]. Загалом з таким підходом я погоджуюся. Зауваження, щоправда, викликає вжита термінологія. Вважаю, що поняття «моральна шкода» варто вживати на позначення виключно немайнових втрат фізичних осіб. Адже мораль є уявленням про справедливість – несправедливість, добро – зло, чесність – підлість тощо; їх же в юридичної особи бути, безсумнівно, не може. На позначення немайнових втрат юридичної особи, на мою думку, доцільніше вживати термін «немайнова шкода».

Окрім того, поза увагою законодавця залишається та обставина, що заподіяна юридичній особі злочином або іншим суспільно небезпечним діянням немайнова шкода може полягати не лише у приниженні ділової репутації, а й у втратах немайнового характеру, що були наслідками посягань на комерційні позначення

(право на торгівельні марки, фірмові / комерційні найменування тощо), а також у розголошенні комерційної таємниці.

А тому пропоную у тексті ЦПК України слова «моральна шкода» у всіх відмінках та числах замінити словами «немайнова шкода» у відповідному відмінку та числі.

Отже, між положеннями КПК України (а саме – ч. 1 ст. 61 та ч. 1 ст. 128 КПК) є розбіжності. Зводяться ж вони до того, що згідно з ч. 1 ст. 128 КПК України, із позовними вимогами про відшкодування немайнової (чи, як іменує її законодавець, – «моральної» шкоди) може звернутися будь-яка (*і фізична, і юридична*) особа, а, відповідно до положень ч. 1 ст. 61 цього ж Кодексу, – *тільки фізична особа*.

За такої суперечності пріоритет, як видається, за нормою, викладеною у ч. 1 ст. 61 КПК України (якою юридичній особі надано право звертатися з позовними вимогами про відшкодування виключно *майнової шкоди*) [13, с. 55–56; 14, с. 202–203]. Пояснюється це тим, що правовий статус цивільного позивача – похідний від статусу потерпілого. За нині ж діючого правового регулювання (про те, що такий підхід законодавця потребує змін, уже неодноразово говорили дослідники) юридична особа може бути потерпілим за умови заподіяння їй кримінальним правопорушенням лише майнової шкоди (ч. 1 ст. 55 КПК України).

Із цього приводу слід вказати ще й на наступне. Х. Р. Кахнич резонно зауважує, що стосовно потерпілого шкода може бути завдана лише кримінальним правопорушенням, водночас стосовно цивільного позивача вона може бути й результатом суспільно небезпечного діяння. Але це не логічно, бо тоді виходить, що якщо, припустімо, особі була завдана шкода суспільно небезпечним діянням неосудного, то вона може бути цивільним позивачем, а от потерпілим – ні [15, с. 124].

З огляду на вищенаведене пропоную:
– викласти положення ч. 1 ст. 55 КПК України у такій редакції:

«1. Потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням чи іншим суспільно небезпечним діянням завдано моральної, фізичної чи майнової шкоди, юридична особа, якій кримінальним правопорушенням чи іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/чи немайнової шкоди, а також адміністратор за випуском облігацій, котрий відповідно до положень Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» діє в інтересах власників облігацій, яким кримінальним правопорушенням чи іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової шкоди».

3. Пред'явлення в порядку кримінального судочинства позовних вимог про відшкодування шкоди, завданої злочинним або іншим суспільно небезпечним діянням особи, щодо якої вирішується питання про застосування примусових заходів виховного характеру

Законодавцем вкрай неоднозначно вирішено питання про вид діяння, забороненого КК України, заподіяння шкоди яким дає право постраждалому на пред'явлення з'єднаного позову. Підставою пред'явлення позовних вимог у кримінальному провадженні (згідно з положеннями ч. 1 ст. 61 КПК України) є завдання шкоди: а) кримінальним правопорушенням (кримінальним проступком чи злочином); б) іншим суспільно небезпечним діянням (діянням і особи, котра не досягла віку, з якого настає кримінальна відповідальність, і неосудного).

Водночас у ч. 1 ст. 62, а також у ч. 1 ст. 128 КПК законодавець демонструє дещо вужчий підхід – там сказано про можливість пред'явлення з'єднаного позову, якщо шкоди завдано: а) кримінальним правопорушенням; б) суспільно небезпечним діянням тільки неосудного.

Оцінювати вищенаведені положення (ч. 1 ст. 62 та ч. 1 ст. 128 КПК України) як продуманий і зважений підхід не можна. Це, навпаки, очевидна вада законодавчої техніки, результат явної недбалості та неухважності законотворця. За такої правової регламентації абсолютно безпідставно та не виправдано обмежується право постраждалого на відшкодування завданої шкоди (у порядку кримінального судочинства) від діянь осіб, стосовно яких вирішується питання про застосування до них примусових заходів виховного характеру (причому і тих, що досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність, і тих, котрі його не досягли).

Окрім того, положення ч. 1 ст. 62 та ч. 1 ст. 128 КПК в частині, що унеможливають пред'явлення позовних вимог у разі заподіяння шкоди діянням неповнолітніх, стосовно яких ведеться провадження по застосуванню примусових заходів виховного характеру, іде врозрід із положенням ч. 1 ст. 129 цього ж Кодексу, де прямо вказано, що при ухваленні обвинувального вироку, постановленні ухвали про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, суд приймає рішення по цивільному позову (або відмовляючи у ньому, або задовольняючи повністю чи частково).

Із метою узгодження між собою положень ч. 1 ст. 61, ч. 1 ст. 62, ч. 1 ст. 128 та ч. 1 ст. 129 КПК України; урахуванням тих із них, котрі більш вигідні з огляду на забезпечення інтересів постраждалого, тих, які більш широко регламентують аналізовані суспільні відносини, а

також із урахуванням міркувань, викладених мною раніше у цій же статті, пропоную:

– викласти ч. 1 ст. 61 КПК України так:

«1. Цивільним позивачем у кримінальному провадженні є фізична особа, якій кримінальним протиправним діянням підозрюваного, обвинуваченого, особи, стосовно якої вирішується питання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, завдано майнової та/чи моральної шкоди; юридична особа, якій переліченими діяннями завдано майнової та/чи немайнової шкоди, а також адміністратор за випуском облігацій, який відповідно до положень Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» діє в інтересах власників облігацій та якому переліченими діяннями завдано майнової шкоди»;

– викласти ч. 1 ст. 62 КПК України у такій редакції:

«Цивільним відповідачем у кримінальному провадженні може бути фізична чи юридична особа, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану кримінальним протиправним діянням підозрюваного, обвинуваченого чи особи, щодо якої вирішується питання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, та до якої пред'явлено цивільний позов у порядку, встановленому цим Кодексом»;

– викласти ч. 1 ст. 128 КПК України так:

«Особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та/або немайнової шкоди, має право під час кримінального провадження до початку судового розгляду пред'явити цивільний позов до підозрюваного, обвинуваченого або до фізичної чи юридичної особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану кримінальним протиправним діянням підозрюваного, обвинуваченого або особи, стосовно якої вирішується питання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру».

Висновки

Вищенаведене дає підстави для загального висновку про те, що правова регламентація інституту цивільного позову не досконала. Для подолання такої ситуації автором запропоновано низку змін і доповнень до чинного КПК, а саме:

1) слід доповнити ст. 61 КПК України ч. 4 такого змісту: «У разі пред'явлення цивільного позову судовий збір не сплачується»;

2) редакція п. 6 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір» має мати такий вигляд: «б) позивачі – у провадженнях про відшкодування матеріальних збитків, завданих унаслідок

док вчинення кримінального правопорушення чи іншого суспільно небезпечного діяння»;

3) у тексті ЦПК України слова «моральна шкода» у всіх відмінках та числах потрібно замінити словами «немайнова шкода» у відповідному відмінку та числі;

4) положення ч.1 ст. 55 КПК України варто викласти у такій редакції: «1. Потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням чи іншим суспільно небезпечним діянням завдано моральної, фізичної чи майнової шкоди, юридична особа, якій кримінальним правопорушенням чи іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та / чи немайнової шкоди, а також адміністратор за випуском облігацій, котрий відповідно до положень Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» діє в інтересах власників облігацій, яким кримінальним правопорушенням чи іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової шкоди»;

5) ч. 1 ст. 61 КПК України варто викласти так: «1. Цивільним позивачем у кримінальному провадженні є фізична особа, якій кримінальним протиправним діянням підозрюваного, обвинуваченого, особи, стосовно якої вирішується питання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, завдано майнової та/чи моральної шкоди; юридична особа, якій переліченими діяннями завдано майнової та/чи немайнової шкоди, а

також адміністратор за випуском облігацій, який відповідно до положень Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» діє в інтересах власників облігацій та якому переліченими діяннями завдано майнової шкоди»;

6) ч. 1 ст. 62 КПК України запропоновано викласти у такій редакції: «Цивільним відповідачем у кримінальному провадженні може бути фізична чи юридична особа, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану кримінальним протиправним діянням підозрюваного, обвинуваченого чи особи, стосовно якої вирішується питання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, та до якої пред'явлено цивільний позов у порядку, встановленому цим Кодексом»;

7) ч. 1 ст. 128 КПК України слід викласти так: «Особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та / або немайнової шкоди, має право під час кримінального провадження до початку судового розгляду пред'явити цивільний позов до підозрюваного, обвинуваченого або до фізичної чи юридичної особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, завдану кримінальним протиправним діянням підозрюваного, обвинуваченого або особи, стосовно якої вирішується питання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру».

Список використаних джерел

1. Ухвала Довгинцівського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області 23.01.2017 р. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64251574>
2. Ухвала Чечельницького районного суду Вінницької області від 30.03.2018 року. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73103747>
3. Ухвала Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 05.03.2018 р. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72578614>
4. Ухвала Новозаводського районного суду міста Чернігова від 29.01.2018 р. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72117073>
5. Лейба О. А. Дефекти кримінального процесуального законодавства та засоби їх подолання : монографія. Харків : Юрайт, 2018. 216 с.
6. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного суду від 06.11.2018 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77848690>
7. Сарсенбаев Т. У. Теория и практика охраны прав и законных интересов беспомощных жертв преступлений в досудебном производстве (по материалам Казахстана и России) : дисс. докт. юрид. наук : 12.00.09 / Всероссийский научно-исследовательский институт МВД РФ. Москва, 2006. 389 с.
8. Емельянов С. Л. Гражданский иск в уголовном процессе : дисс. канд. юрид. наук : 12.00.09. Белорусский государственный университет. Минск, 2004. 116 с.
9. Навроцька В. В. Засада диспозитивності та її реалізація в кримінальному процесі України : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. 440 с.
10. Мазалов А. Г. Гражданский иск в уголовном процессе. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Юридическая литература, 1977. 177 с.
11. Модельный Уголовно-процессуальный кодекс для государств – участников Содружества Независимых Государств от 17 февраля 1996 года. URL: <https://www.icrc.org/ru/doc/resources/documents/misc/ihl-nat-2.htm>
12. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

13. Навроцька В. В. Проблемні питання вирішення цивільного позову за КПК України 2012 р. *Актуальні питання кримінального права та процесу : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Кривий Ріг, 14 червня 2019 року). Кривий Ріг : Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2019. С. 55–56.
14. Навроцька В. В. Юридична особа як цивільний позивач. *Проблеми кримінально-правового, кримінально-процесуального та криміналістичного забезпечення прав особи в Україні : матеріали Міжнародної конференції* (м. Львів, 7 червня 2019 р.). Львів : СПОЛІОМ, 2019. С. 202–203.
15. Кахнич Х. Р. З'єднаний позов як спосіб захисту прав потерпілого від злочину у кримінальному судочинстві : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львівський національний університет ім. Івана Франка. Львів, 2013.

References

1. Ukhvala Dovhyntsiys'koho rayonnoho sudu m. Kryvoho Rohu Dnipropetrovs'koyi oblasti 23 sichnya 2017 roku [Decision of the Dovhyntsi District Court of Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk Region, January 23, 2017]. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64251574> [in Ukr.].
2. Ukhvala Chechel'nyts'koho rayonnoho sudu Vinnyts'koyi oblasti vid 30.03.2018 roku [Decision of the Chechelnytsky District Court of Vinnytsia Region dated March 30, 2018]. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73103747> [in Ukr.].
3. Ukhvala Uzhhorods'koho mis'krayonnoho sudu Zakarpat's'koyi oblasti 05.03.2018 roku [Decision of the Uzhhorod City District Court of the Zakarpattia Region on March 5, 2018]. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72578614> [in Ukr.].
4. Ukhvala Novozavods'koho rayonnoho sudu mista Chernihova vid 29.01.2018 roku [The decision of the Novozavodsky district court of the city of Chernihiv from 01/29/2018]. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72117073> [in Ukr.].
5. Leyba, O. A. (2018). Defekty kryminal'noho protsesual'noho zakonodavstva ta zasoby yikh podolannya [Defects of the criminal procedural legislation and means of their overcoming] [in Ukr.].
6. Postanova Kasatsiynoho kryminal'noho sudu Verkhovnoho sudu vid 6 lystopada 2018 roku [Resolution of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court of November 6, 2018]. Retrieved from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77848690> [in Ukr.].
7. Sarsenbayev, T. U. (2006). Teoriya i praktika okhrany prav i zakonnykh interesov bespomoshchnykh zhertv prestupleniy v dosudebnom proizvodstve (po materialam Kazakhstana i Rossii) [Theory and practice of protecting the rights and legitimate interests of helpless victims of crimes in pre-trial proceedings (based on materials from Kazakhstan and Russia)] [in Russ.].
8. Yemel'yanov, S. L. (2004). Grazhdanskiy isk v ugovolnom protsesse [Civil action in criminal proceedings] [in Russ.].
9. Navrotska, V. V. (2010). Zasada dyspozytyvnosti ta yiyi realizatsiya v kryminal'nomu protsesi Ukrayin [The principle of dispositiveness and its implementation in the criminal process of Ukraine] [in Ukr.].
10. Mazalov, A. G. (1977). Grazhdanskiy isk v ugovolnom protsesse [Civil lawsuit in criminal proceedings] [in Russ.].
11. Model'nyy Ugolovno-protsessual'nyy kodeks dlya gosudarstv – uchastnikov Sodruzhestva Nezavisimykh Gosudarstv ot 17 fevralya 1996 goda [Model Code of Criminal Procedure for the Member States of the Commonwealth of Independent States of February 17, 1996]. Retrieved from <https://www.icrc.org/ru/doc/resources/documents/misc/ihl-nat-2.htm> [in Russ.].
12. Tsyvil'nyy kodeks Ukrayiny : Zakon Ukrayiny vid 16 sichnya 2003 roku № 435-IV [Civil Code of Ukraine: Law of Ukraine of January 16, 2003 № 435-IV]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukr.].
13. Navrots'ka, V. V. (2019). Problemni pytannya vyrishennya tsyvil'noho pozovu za KPK Ukrayiny 2012 r [Problematic issues of resolving a civil lawsuit under the Criminal Procedure Code of Ukraine in 2012]. *Aktual'ni pytannya kryminal'noho prava ta protsesu (Current issues of criminal law and procedure)*, 55–56 [in Ukr.].
14. Navrots'ka, V. V. (2019). Yurydychna osoba yak tsyvil'nyy pozyvach [Legal entity as a civil plaintiff]. *Problemy kryminal'no-pravovoho, kryminal'no-protsesual'noho ta kryminalistychnoho zabezpechennya prav osoby v Ukrayini (Problems of criminal law, criminal procedure and forensic support of individual rights in Ukraine)*, 202–203 [in Ukr.].
15. Kakhnych, Kh. R. (2013). Z'yednanyy poзов yak sposib zakhystu prav poterpiloho vid zlochynu u kryminal'nomu sudochynstvi [A joint lawsuit as a way to protect the rights of a victim from a crime in criminal proceedings] [in Ukr.].

Стаття: надійшла до редакції 07.11.2021
 прийнята до друку 22.11.2021
 The article: is received 07.11.2021
 is accepted 22.11.2021